

САҢА ОЛОХ

№ 18 (11946) • Ыам ыйын 17 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Дьыэ кэргэн күнүнэн
Улууска "Ыал саргыта"
бырайыак көдүүстээхтик
үлэлиир/3

Үбүлүөйдээх биир
дойдулаахпыт
Күн тэңэ сырдык киһи/5

Кэпсиэхпин баҕарабын
Саргылана Петрова:
«Валяниеҕа интэриэһи биир
түгэн үөскэппитэ...» /6

Тэттик

Чурапчыга Дьыэ кэргэн күнүнэн
ийэлэри чиэстээтилэр

Чурапчыга Аан дойдутааҕы Дьыэ кэргэн күнүнэн, улуустааҕы «Ыал саргыта» пилотнай бырагыраама иһинэн эдэр уонна элбэх оҕолоох ийэлэри чиэстээтилэр. Манна дьыэ кэргэттэргэ судаарыстыба, өрөспүүбүлүкэ өтүтүн араас хабааннаах көмөлөр оҕоһуллалларын бэлиэтээтилэр.

Онтон бири холобурдаатаахха, Арассыыйа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин этиитинэн, элбэх оҕолоох дьыэ кэргэн статуһун үрдэтиигэ саҥа сокуон көрүллэ сылдьар. Ол ылыынына, туһааннаах даҕастабырыанна болдьоҕо суох буолар. Билигин Саха сиригэр оҕо 23 сааһыгар диэри күнүскү үөрэххэ үөрэнэр буоллабына, дьыэ кэргэн элбэх оҕолоох статуһа сотуллубат.

Дьыэ кэргэнгэ анаммыт үөрүүлээх тэрээһингэ элбэх оҕолоох дьыэ кэргэн статуһун туоһулуур даҕастабырыанналары Анастасия Поповаҕа, Анна Луковцеваҕа, өрөспүүбүлүкэтээҕи "Ийэ хапытаала" сэртификэти Ульяна Петроваҕа, ону таһынан аан бастаан оболломмут (иитэ ылбыт) ийэлэргэ улуустан 50 тыһыынча суумалаах сэртификэттэри туттардылар.

Улуу Кыайы 79 сылын көрсө дьонун
кинигэ табыста

Бу күннэргэ "Саҥа олох" хаһыат кэрэспэдьиэнэ Семен Жендринскэй хомуйан бэлэмнээбит "Саллаат – мэлдьи саллаат" кинигэтэ бэчээт-тэнэн табыста. Кинигэ уоттаах сэриттэн тыыннаах эргиллэн кэлбит 32 хорсун буйун туһунан улуустааҕы "Саҥа олох" хаһыакка олохтоох кэрэспэдьиэннэр суруйуулар, ааптар тус бэйэтин ыстатыйалара, архыыптан буллубут матырыйааллара, саллааттар бэйэлэрин ахтыылары түмүллэн кирибэттэр.

Кинигэ кирии тылы Чурапчы улуунун баһылыга Степан Саргыдаев бэйэтинэн суруйбут. "Уоттаах сэриигэ хорсундук кыргыспыт биир дойдулаахтарбыт алаастарыгар тыыннаах эргиллибэттэрин ааһан, төрөөбүт Чурапчыларын "тилиннэрэн" сагалыы тыыннаабытара, улууспутун сайыннара суолга туруммуттара, тыылга хаалбыттар дьолу үлэттэн булан олоҕу олохторбут сырдык холбурдары дьонго-сэргэҕэ, үүнэр көлүөнэҕэ дойдуга бэриниилээх буолуу сырдык туоһута буоллун", - диэн этиллибит.

Харчы изс ылан баран төлөөбөт дьон
элбээбит

Чурапчытааҕы ИДьО билиһиннэрбитинэн, ааспыт нэдиэлэҕэ 46 иһитиннэри кирибит. Дьон туһааннаах дьобус тэрилтэлэртэн, харчы изс ылан баран төлөөбөттөрүн, 2 саа туттуулаах быһылаан тахсыбытын, арыгы иһэн баран дьыэ-уокка айдаары, ыттарын көрбөттөрүн о.д.а. сокуону кэһиилэр тахсыталаабыттарын туһунан иһитиннэрдилэр. ГАИ 321 массыынаны бэрэбиэркэлээбиттэн 4 арыгы испит туруктаах, 7 бырааба суох суоппардар боротокулланналар, штрафстоянкаҕа 10 тиэхиньикэ кирибэ. "Мотоцикл" операция саҕаланна.

Үйэ аҥаара сыл быр-бааччы олорбут ЫТЫК ыаллар

Тиэргэн. Аан дойдутааҕы Дьыэ кэргэн күнүнэн 50 сыл бииргэ олорбут Болугур нэһилиэгин ытык-мааны ыалларын билиһиннэрэбит/4

50 сыл бииргэ олорбут Владимир уонна Зинаида Хастевтар.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Ыам ыйын
17 күнэ
БЭЭТИНСЭ

+11 +6

Ыам ыйын
18 күнэ
СУБУОТА

+9 +1

Ыам ыйа
19 күнэ
БАСКЫҤЫАННА

+9 -2

Ыам ыйын
20 күнэ
БЭНИДИЭННИК

+10 -2

Ыам ыйын
21 күнэ
ОПТУОРУННУК

+14 +3

Ыам ыйын
22 күнэ
СЭРЭДЭ

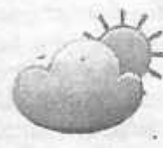

+19 +5

Ыам ыйа
23 күнэ
ЧЭППИЭР

+14 +3

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Арассыыйа Бэрэсидьиэнин солотугар сана болдьоххо киириитин үөрүүлээх сиэригэр- туомугар кытынна

Ил Дархан Айсен Николаев Москвага Кремль Улахан ды-барыаһын Андреевской саалатыгар ытыллыбыт Влади-мир Путин Арассыыйа Бэрэсидьиэнин солотугар сана болдьоххо киириитин үөрүүлээх сиэригэр-туомугар кы-тынна. «Владимир Владимирович – күүстээх, мындыр бийиги лидэрбит, кини салалтатынан Арассыыйа аан дойду биир күүстээх державатын быһытынан сайдыы суолун бигэтик тутуһуоҕа, биир сомоҕо норуот туох баар ыарахаттары кыйааҕа», - диир Айсен Николаев санаа-тын үлэһиннэ.

Байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар көмө убаарабат

Ил Дархан «Бэс Чагда» санаторий реабилитационнай киинигэр анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтар-ын уонна киинлэр дьэ кэргэттэрин кытта көрүстэ, доруобуйаларын уонна өрөспүүбүлүкэ өттүттэн эбии туох көмө оҕоһуллуон сөбүн туоһуласта. Байыастар Саха сиригэр биир кэлим координационнай киинигэр эмтэнэр буйбуттары таһарга аналлаах биир пандус-таах оптобус баарыгар эбии иккис наадатын бэлиэ-тэтиллэр. Бу күн Айсен Николаев Москвага Белорусской вокзал-га «Күүс – Кырдыкка» аахсыа чэрчитинэн мусуой-поеһы көрсүү тэрээһинигэр кытынна. Ил Дархан анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар көмөнү тэ-рийии иһин, дойду Оборонатын министриэстибэ-тин «Көмө уонна амарах санаа иһин» мэтээлинэн уонна Оборона министриин махтал суругунан бэ-лиэтэннэ. Биздэмистибэ наҕараадаларын министрии солбуйааччы - Арассыыйа Сэбиллэнилээх күүстэрин кылаабынай байыаннай-бэлитиһэчскэй управление-тын начаалынньыга, генерал-полковник Виктор Горе-мыкин туттарда. Айсен Николаев дойду биир сомоҕо уонна улуу норуота бииргэ бары ыарахаттары туораан кыйаахпыт диир бэйэтин этиитигэр бэлиэтээтэ.

Арассыыйа Дьоруойдарын чиэстээтилэр

Ил Дархан Арассыыйа Дьоруойдарын, майордары Николай Соболевы уонна Игорь Юргины үөрүүлээх быһыыга-майгыга чиэстээһингэ кинилэргэ 1,5 мөл. солк. суумалаах сэртификэттэри туттарда. Игорь уонна Николай Саха сиригэр - Алдан оройуо-нун Аллараа Кураанаҕар уонна Дьоккуускай куорак-ка улааппыттарын бэлиэтээтэ. «Кинилэр хорсун быһыыларынан дойду уонна өрөспүүбүлүкэлэрин историятыгар ааттарын киллэрдилэр, Саха сирэ эһи-гинэн киэн туттар», - диир Айсен Николаев эттэ.

Биир дойдулаахтарбыт Олимпийскай оонньууларга кыттар путевканы туттулар

Ил Дархан саха тустуутун оскуолатын интиллээччилэрэ Виктор Рассадин (74 кг) уонна Аяал Лазарев (125 кг) Стамбулга көгүл тустууга квалификационнай турнирга финалга тахсан, итиэнэ Сардаана Трофимова чэпчэки атлетикага марафонка быйыл Париж куоракка ыытыл-лар Олимпийскай оонньууларга кыттар путевканы ыл-быттарынан эвэрдэлээтэ, Саха сирэ кинилэринэн киэн туттарын бэлиэтээтэ уонна ситиһиилэри баҕарда.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулуспата.

Тыа хаһаайыстыбатын туруга уонна сороктара

Тыл — салайааччыга. Тыа хаһаайыстыбатын салалтатын начаалынньыга Анжелика Неустроева бу туһунан сырдатар.

Калигини сылларга улууспуту-гар ынах-сүөһү ахсаана аччаан иһинтэ бэлиэтэнэр. Бу кестүү төрүөттэринэн сүөһү итинтигэр өр сылларга үлэлээн кэлбит көлүөнэ сааһырыпта, ааспыт сылларга турбут кураан дьыллар охсуулары буолаллар.

Ол курдук, 2024 сыл тохсунньу ый 1 күнүн туругунан бары көрүн хаһаа-йыстыбаларга 15146 ынах-сүөһү, ол иһиттэн 6244 төбө ынаар ынаҕа баар. Сылгыбыт ахсаана 16986 төбө, итинтэн биэтэ - 13470. 2023 сыл түмүгүнэн 4224 туюнна үүт соҕоту-опкаланан сыллааҕы былаан 98,2 % туюлла.

Эти соҕотуопкалааһын барыта 43 туюннаҕа тэннэстэ, ол иһигэр ынах этэ - 39,31 туюнна, сылгы этэ - 2,79 туюнна, сыллааҕы былаан - 132 туюнна, ол 33% туюлла. «Чу-рапчы» ТХПК 128 туюнна арыыны, 143,4 туюнна мамытынан үүт боро-дууксуйаны, атын үүт бородуук-талары - 236,6 туюнаны, халбаһы оҕоһуктары - 55 туюнаны, эт по-луфабрикаттары - 23 туюнаны, килиэп оҕоһуктары 6,2 туюнаны оҕорору ситистэ.

Ааспыт сыл өҥ дьыл буолан, санаа хоту мизстэтигэр оттообуп-лут. Онон улуус 39509 туюнна оттоох, 1650 туюнна сиилэстээх, 1150 туюнна сенажтаах кыстыкка үктэмиппит. Күн бүгүн, бары көрүн хаһаайы-стыбаларга 17933 төбө ынах-сүөһү баар, ол иһиттэн ынаар ынаҕа - 6319 төбө (ньирэйи ылым 2831 төбөҕө тэннэстэ, ол эбэтэр 45%). Сылгы ах-саана - 20585 төбө, итинтэн биэтэ - 13430 төбө.

Быйылгы үүт туттарытын бы-лаана - 4690,75 туюнна, ыам ыйын 1 күнүнэн 456,3 туюнна үүтү соҕотуоп-калаан, былааммытын 71% толорду-бут. Ити ааспыт сыл туһааннаах кэ-минээбэр 35 туюннанан элбэх.

Улууспутугар арҕаа дойдулар санкцияларын усулуобуйатыгар со-циальной-экономическай өттүнэн бигэ туруктаах буоларга, нэһилиэн-ньэни сибииһэй бэйэ онорон таһаар-быт бородууксуйатынан хааччы-йарга улуус сири кытта үлэҕэ «Сир Ийэ» пилотнай бырайыага көдүүстээхтик үлэлиир. Бырайыак чэрчитинэн барыта 2023 сыллаахха 66 мөлүйүөн солкуобай үптээх үлэ барбыта.

Ол курдук, «Сүөһү аһылыгын бэ-лэмнээһин» бырагырааматынан өрөспүүбүлүкэ, улуус, хаһаайысты-ба кыттыгас үбүлээһиннээх уопсайа 28 мөлүйүөн солкуобай үп көрүл-лэн, 15 тизхиньикэ, ол иһигэр 3 МТЗ тыраахтардар, 12 состоруллар тизхиньикэ уонна 159 туюнна күөх ыһыы сизмэтин атыластыппыт, 8 км күрүө уонна 1 оту харайар сарай туттубуттары ороскуоттарын сап-пыппыт.

Дулҕа талах астарытын быра-гырааматын чэрчитинэн уопсайа 22 мөлүйүөн үптээх, барыта 689 гектар сир оҕоһуллубута.

«Мелиоративнай үлэлэр» быра-гарааманан 15 мөлүйүөннээх үлэ

барбыта. Былырын саас Хатылы-га Бабаҕа уонна Одьулуунна Таатта үрэхтэргэ улуус бүддьүөтүттэн 10 мөлүйүөн солкуобай көрүллэн быһыттар тутулубуттара. Бытыл-лыбыт үлэ көдүүстээх нүөлсүтүл-лүбүт сиргэ от күүскэ үүнэн, 600 туюннаттан тахса оту ылбыттара, ол эбэтэр биир гектартан 12 цент-нертэн 25 центнергэ тийиэ улаатта.

Куоһалы, Харыылаах уонна Бэрэ быһыттарын бырайыагын оҕоруу-га өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтүттэн 5 мөлүйүөн солкуобай үп көрүллүбүтэ.

Быйыл «Сүөһү аһылыгын бэ-лэмнээһин» бырагырааматыгар уопсайа 30 мөлүйүөн суумалаах үлэ ытытыллара былааннаар, ол курдук 156 туюнна кормовой культуура сиз-мэтин уонна 8 тизхиньикэ аты-лаһытыгар, 30 км усталаах күрүө тутуутун ороскуотун сабарга.

Дулҕа талах астарытын бы-рагырааматын чэрчитинэн 1396 га сиргэ астарыахтаахпыт, бу саас 104 га сир оҕоһулунна, ол курдук Хоптоҕо нэһилиэгэр 43 га, Хатылы нэһилиэгэр 40 га уонна Хайахсыт нэһилиэгэр 21 га. Өрөспүүбүлүкэ уонна федеральнай бырагыраама-ларга кыттыахпыт.

«Мелиоративнай үлэлэр» бырагырааманан быйыл уопсайа 52 мөлүйүөн солкуобай көрүллэрэ былааннаар, ол курдук Куоһалы быһытын тутуутугар 14 мөлүйүөн, Харыылаах быһытын өрөмүөнүгэр 15 мөлүйүөн, Хатылы быһытын бы-райыагын оҕоһуутугар 6 мөлүй-үөн уонна Илин Бэрэ быһытын өрөмүөнүгэр 7 мөлүйүөн. Хатылы-га Бабаҕа уонна Хайахсыт Мэнгэри үрэхтэргэ нүөлсүтүүгэ улуус бүддьүөтүттэн 10 мөлүйүөн солкуо-бай көрүллэн быһыттар тутуулары-гар матырыяаллара таһылынна.

Инникитин бу бырайыак өссө күүскэ үлэлээн, мизстэтигэр опту-тун булуунуга, бэйэ онорон таһаа-рар олохтоох бородууксуйа элбии-ригэр улуус «Тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыы» бырагыраамабыт чэр-читинэн олохтоох бүддьүөттэн 27 мөлүйүөн 500 тыһыынча үп көрүл-лэн, систиэмэлээх үлэ ытытыллара былааннаар.

Быйыл туораахтаах культуурабыт иэнэ 534 гектар, кормовой ыһы-быт 2001 гектар. Аһаҕас халлаан аһыгар үүннэриллэр оҕуруот аста-рын 20 гектарга ыһаахпыт, 120 гек-тарга хортуоппуй олордуохпут.

Туораахтаах культуураҕа (сылгы сиир бурдугар анаан) 534 гектар-га 3 тэрээһиннээх хаһаайыстыба ылсан үлэлээтэ, ол курдук Данил Павлов (Мындаҕаайы), Михаил Ми-хайлов (Одьулуун) уонна Афанасий Седалищев (Мырыла) бааһынай хаһаайыстыбалара.

Күөх ыһыыга 30 хаһаайысты-ба - 1010 гектарга (о.э. 911 га биир сыллааҕы, 99 гектар өр сыллааҕы от) ыһаахтара уонна ааспыт сыл-ларга ыһылыбыт өр сыллаах от 991 гектарга баар, онон хомуйар измийт уопсайа 2001 гектарга тэннэһиэ.

Сүөһү итинтигэр сыл бүтүүтэ 15500 ынах сүөһүнү, ол иһигэр 6400 ынаар ынаҕы, 16900 сылгыны, 110

сибиинньэни тымнаахтыы иитэн, сыл устата 13312 туюнна үүтү ыан, 4690,75 туюнна туттарар тыын-наах ыһааһынан 3850 туюнна эти онорор соруудахтаах үлэбитин саҕалаатыбыт.

Билигин федеральнай уонна өрөспүүбүлүкэ таһымыгар бөдөһүтүү үлэтин өйөөһүн күүскэ бара турар. Онон олоһуран улуус-тутар кэпэрэтииптэри тэрийиини саҕалаатыбыт, быйыл сүөһү көрөр 6 кэпэрэтиип тэрилиннэ. Ол түмүгэр баар сүөһүнү тутан хаалыахтаахпыт, олохтоох бородууксуйа үрдүүрүн ситиһэн, нэһилиэнньэбитин сибии-һэй, бэйэ онорон таһаарбыт боро-дууксуйабытынан хааччыах-таахпыт.

Ааспыт сыл улууспутугар ынах-сүөһү кэпэрэтииптэрин тэрийиин соруугун күүскэ туруоран, 6 кэпэрэ-тиип тэрилиннэ.

Маны сэргэ сирэ-уота киэн, элбэх сүөһүнү тутар кыахтаах Мын-даҕаайы нэһилиэгэр баар произ-водственной кэпэрэтииппитигэр тирэҕирэн, нэһилиэк инники сай-дытын бырайыага оҕоһулунна. Быйыл сүрүн сорокпутунан «Мын-даҕаайы» кэпэрэтиипкэ 120 төбө ынаар ынахха сана хотон тутууга буолар. «Мындаҕаайы» ТХПК бы-йылгы кыстыкка 245 ынах сүөһүнү, ол иһигэр 147 ынаар ынаҕы тутан турар.

Биир ынахтан ылар бородуук-суйа үрдээһинин хааччылар ин-ниттэн улуус бүддьүөтүттэн 50% чөлчөттиллээх, 18 компоненнаах комбикорм ыһытыгар 4 мөлүйүөн ороскуоттанна.

Дьоккуускайдааҕы «Милэксперт» диир тэриитэ быйыл «Мындаҕаайы» кэпэрэтиипи уонна «Комплекс» баа-һынай хаһаайыстыбаны кытта сөбүлэн түһэрсэн олороллор, ол түмүгэр үүппүт объекта 2 төгүл ула-аһахтаах, ол эбэтэр биир ынахтан ылар бородууксуйабыт үрдээһини-гэр болдомто уурулуоҕа.

Дьэ кэргэн ферматын граны-гар 5 сыл устата 8 хаһаайыстыба 70 мөлүйүөн солкуобайы ылары си-тиспитэ. Быйыл 6 улахан хаһаайы-стыба кыттарга былааннаар. Онтон «Агростартап» гранын ылыыга 2019 сылтан 10 эдэр фермер 25 мөлүй-үөн солкуобай көмөнү ылбытта-ра. Быйыл 10 киһи кыттарга была-аннаар. Бу граннар бааллара сана саҕаһыр фермердэрибитигэр уонна олохтоохтук үлэлиин сылдыар хаһа-айыстыбаларытыгар төһүү күүс буолар.

Быйыл улуус бүддьүөтүттэн 450 тыһыынча солкуобай үбү 6 атыр одус атыһаһытыгар көрөн, күн бүтүн Алаҕар, Волугур, Хоптоҕо, Одьулуун, Сылан, Мугудай нэһили-эктерэ атыһастылар.

Ил Дархаммыт Айсен Сергее-вич олохтоох бородууксуйаны элбэ-тэр ыһаахтарыгар олоһуран, бэйэ бородууксуйатын онорон таһаа-рар территорияларын тэрийиин-гэ этиибитин кыллэрен олоробут уонна маны кытта үлэлэһэр дьаһал-та иһинэн бырайыактыыр офис тэ-риллэн үлэтин саҕалаата.

Улууска “Ыал саргыта” бырайыак көдүүстээхтик үлэлиир

Дьиз кэргэн күнүнэн. Бырайыак туһунан сиһилии Мария Кронникова кэпсиир.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Быйылгы сыл улууспутугар Ыал Саргыта сылынан биллэриллибитэ. Чурапчы улуунун дьаһалтатын, улуус баһылыга Степан Саргыдаев көбүлээнинэн 2024 сылтан 2026 сылга дьэри улууспут дьиз кэргэннэрин олохторун уйгутун тупсарар сыаллаах “Ыал саргыта” пилотнай бырайыак үлэтин саҕалаабыта.

тыт түмэн, бары биир буолан үлэлиирбит, бэйэ-бэйэбитин ситэрсэн, толорсон биэрэбит ирдэнэр. Оттон улуус дьаһалтатын өттүттэн сөптөөх инфраструктура тэрилинэ.

Ол курдук, орто уонна улахан кылаас оҕолоро көнүл кэлэн дьарыгыгар кииннэрэ баар буолла. Манна оҕо бэйэтин кыһалбатын баҕа өттүнэн кэлэн быһаарсарыгар усулуобуйа олохтонуоҕа. Ону тэнгэ оҕолор иллэнг кэмнэригэр алтыһар, кэпсэтэр кыахтаныахтара. Кинилэргэ анал үөрэхтээх педагог субэ-ама буолуоҕа.

Ыччат саастарыгар сылдьар эдэр дьонго анаан – Ыччат киинэ аһыллан үлэлиитурар. Манна сүрүннээн проектнай үлэ, федеральнай, өрөспүүбүлүкэтээҕи бырайыактарга халсар хамсааһыннар бараллар. Ыччат хайа баҕарар хайысхаҕа бэйэтин кыаҕын сөпкө туһанар, төрөөбүт нэһилиэгэр, улуугулар патриот өйдөөх дьону иитэр сыаллаах киин буолар.

Ыал олохун уйгутун уонна хаачыстыбатын тупсарар сыаллаах Элбэх өгөнү онорор дьиз кэргэн киинэ үлэлиир. Бу киингэ психологическай, социальнай, педагогическай өй-өбүлү ылар кыахтаныахтара. Олохторугар бүрүүкээбит араас кыһалжалары быһаарыахтара уонна ону туоруурга субэниаманы ылыахтара.

Күн саастарыгар сылдьар, ол эбэтэр ыал буола илик эдэр дьонго уонна эдэр ыалларга анаан “Эдэр ыал кыһата” үлэлиир. Кыһа иһинэн “Эдэр ийэ оскуолата”, “Ыал Аҕа баһылыга” бырайыактар ытыллыахтара. Ону таһынан Ыал дьоно туохха сытарын, туохтан тутулуктаабын, төрүт үгэс суолтатын, үбү-харчыны аттары, сатаан туттуу, кэтэх хаһаайыстыбаны тэринии ыал экономикатыгар оруолун быһаарар, анаа-

рар, көрдөрөр сыаллаах-соруқтаах сэмнээрдэр, трениннэр ытыллаллар.

Ытык саастаах дьонго анаан «Силис» чэбдигирдэр кулууп үлэлиэҕэ. Манна нейро-гимнастика, интэриниэт, ай-ти технологияларга үөрэтии, кибер-мошенничествоттан сэрэтии, эти-хааны чэбдигирдэр дьаһаллар буолаллар.

Аҕа аатын-суолун, үлэтин-хамнаһын кытта дьиз кэргэн, аҕа ууһа, нэһилиэк, улуус, өрөспүүбүлүкэ. Аҕа дойдучиэстэрэ, дьонун ааттара си-бээстээхтэр. Хайа баҕарар дойдуну эр дьон түмсүүтүнэн, өркөн өйүнэн, айар-тутар таһымынан, ылыннарарылаах ыллыктаах санаатынан, тылынан-өһүнэн сыаналыыллар. Быйылгы Ыал Саргыта сыла Эр дьон форумунан саҕаламмыта, дьиз кэргэн форумнара ытыллыбыттара. Нэһилиэктэргэ эр дьон, дьахталлар, эдэр ыччат, аҕам саастаах дьон түмсүүлэрэ саха омук духуобунай сыаннастарын эдэр ыччакка, эдэр ыалга тиэрдии, интэриити тула үлэни-хамнаһы тэрийэн ытыабыт. Суорумнуу кулууба утумнаахтык үлэлээн соботох сылдьар дьон Ыал буолан, алаһа дьиз тэринэллэригэр күүс-көмө буолуоҕа.

Улууспут ыалларыгар анаан куонкурустар ытыллаллар дьин баара, бу туһунан сырдаттыан дуо?

Дьиз кэргэн сыаннастарын уонна үтүө үгэстэрин харыстыыр, бөдөргөтөр, кэлэр көлүөнэҕэ тиэрдэр соруқтаах 6 көрүнгүнэн куонкурустар ытыллыахтара. Куонкурустарга Чурапчы улуугулар олохтор, үлэлиир, сокуонунан эр-ойох буолбут ыаллар кыттар бырааптаахтар. Хас биридии куонкурус анал аата туспа балаһыанньалаах, ирдэбиллээх, болдьохтоох, тэрийээччилээх.

1. “Дьарыктаах дьонун ыал”. Хас биридии киһи Айыылартан кутуллубут айар-тутар күүстээх. Бэйэтин сөбүлүүр дьарыгын таба тайаммыт киһи дьоллоох, тулалыыр эйгэҕэ үтүөнэн дьайара күүстээх буолар. Бу куонкуруска 5-тэн үөһэ элбэх оҕолоох ыал кыттар. Ыал ийэтэ, аҕата, оҕолоро сөбүлүүр дьарыктаах, ол дьарыктарынан 2 сылтан ордук дьарыктаммыт буолуохтаахтар. Бу көрүнгэ 5 улахан баалы ылбыт ыал «Азия оҕолоро» оонньуу аһыллыытыгар сылдьар билиэтинэн наҕараадаланыахтара, ону сэргэ Ва-

Күндү биир дойдулаахтарым!

Чурапчы улуунун дьаһалтатын уонна түс бэйэм ааптыттан эһигини дьиз кэргэн күнүнэн эбэрдэлиибин!

Бизэ тирэхтээх, дьоллоох ыал аҕатын быһымынан, ил-эйэ, итии таптал уйаламмыт, бизэ олохтоох, көхтөөх дьиз кэргэн хас биирдии киһиэхэ тутуах суолталааҕар эрэнибим.

Билиги дойдубут ыалга социальнай өттүнэн өй-өбүлү, дьиз кэргэн дьонун үгэстэрин киэҥник тэниниини, сырдаттыыны инники күөҥнэ тутар. Чурапчы улуугулар бу хайысхаҕа үлэни күүһүрдэр сылтан быйыл «Ыал саргыта» сыл биллэриллэн, көдүүстээх бырайыак олоххо киэрэ турар. Оҕолорбут толору сайдар, дьиз кэргэн сыаннастарын бөдөргөтөр, элбэх оҕолоох ыал үтүө үгэстэрин тилиннэрэр, демография көрдөрүүлэрин үрдэтэр усулуобуйалар сылтан сыл тупсарыллан иһэллэр. Ону бизэргэтэн, улууспут дьиз кэргэттэрэ сылын ахсын араас таһымнаах куонкурустарга кыттан, кыайыи көтөллөөх кэлиилэрэ – биир туспа дьонун ситиһии.

Кытаанах доруобуйаны, дьиз кэргэнгитигэр дьолу, бэриниэлээх буолууну баҕарабын!

Степан Саргыдаев, Чурапчы улуунун баһылыга.

лентина, Василий Атласовтар уһаайбаларыгар сылдьан, төрүт үгэс, алгыс ыал олоҕор суолталарын туһунан кэпсэтиэхтэрэ.

2. «Ааҕар саха сайдам ыала». Ааҕы – киһи билиитин-көрүүтүн, тылын-өһүн байытар бастыг дьарык. Сыл устата ыал дьоно саха суруйааччыларын айымньыларын ааҕан, нэһилиэктэрин бибилиэтиэкэлэрин телеграм каналларыгар аахпыт айымньыларын туһунан санаалара, ырытыылары таһаарыахтаахтар. Үрдүк баалы ылбыт ыаллар Дьокуускай куорат Түмэлгэр сылдьар уонна норуот суруйааччыта Наталья Владимировна Михалева-Сайаны кытта көрсүһүүгэ сылдьыахтара.

3. «Төрүт үгэс түмэр күүһэ». Саха омук оонньуута-оһуохай алгыс тыл нөҥүө дьон сүргэтин көтөдөн түмэр сүдү күүстээх. Бу күрэххэ Ыал аҕата уонна оҕото оһуохайы таһаарара ирдэнэр. Нэһилиэктэригэр бэлиэ күн-нэргэ түһүлгэлээн оһуохай тэрийиилэрэ, түһүлгэлэрин кэнэ-тэн иһэллэрэ сыаналанар. Үрдүк баалы ылбыт ыал «Мандар уус» этнологическай мусуой комплекскэ барар путевканан наҕараадаланыаҕа. Норуот маастара, СӨ культууратын үтүөлээх үлэһитин, П.А.Ойуунускай аатынан судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреатын Борис Федорович Неустроевы – Мандар Ууһу кытта көрсүөхтэрэ.

4. «Чөл куттаах ыал». Элбэх оҕолоох дьиз кэргэн кыттар. Ыал ийэтэ, аҕата, 3 оҕо эт-хаан сайдыытын, чэгиэнин бэрэбиэркэлиир анал ирдэбиллэри (ГТО нурматтын) туттарыахтара. Бастыг түмүгү көрдөрбүт 5 ыал Дьокуускай куоракка Норвеи паарка веревочнай пааркаҕа барар путевканы тутуохтара, ону тэнгэ ситиһиилээх спортсменнэри кытта көрсүөхтэрэ.

5. «Ыччат ыал тэрээһиннээх тиэргэнэ». Уһаайбатын сатабыллаахтык дьаһанан, дьиз-уот туттан, кэтэх хаһаайыстыбалаах (түргэнник ситэр салаа, оҕуруот) эдэр дьиз кэргэн кыттар. Инники күөҥнэ тахсыбыт 5 эдэр ыал поликарбонат тэпилииссэнэн наҕараадаланыахтара уонна Чурапчы улуунун баһылыгын С.А.Саргыдаевы кытта Ыал экономикатын, ыччат дьон олохун-дьаһаҕын

тула кэпсэтиэхтэрэ.

6. «Силистээх сис ыал». Чурапчы улуугулар үс көлүөнэ оҕолоро олохсуйан олохтор, оҕолортон биридэрэ ынах сүөһүнү, сылгыны иитэн дьарыгыгар ытык ыаллар кыттыахтара. Үрдүкү баалы көрдөрбүт 5 ыал анал устуудьуйаҕа дьиз кэргэнинэн хаартыскаҕа түһэр сertiфикэтинэн наҕараадаланыахтара уонна «Матери России» уопсастыбаннай түмсүү салайааччытын Прасковья Петровна, РФ сенатора Егор Афанасьевич Борисовтары кытта көрсүөхтэрэ.

Маны таһынан нэһилиэктэригэр таһаарылаах үлэни-хамнаһы ытылпыт дьиз кэргэн исписэлиистэриттэн 3 бастыг үлэлээх үлэһит дойдук киин куоратыгар идэлэрин үрдэтэр путевканан наҕараадаланыахтара.

Ыал Саргыта сыл түмүгэр сыл устата ытыллыбыт дьаһаллар, үлэ-хамнас, куонкурустарга бэлиэтэммит үтүөкэн ыаллар туһунан кинигэ тахсыаҕа.

Олус үчүгэй бириистээх куонкурустар эбит! Түмүккэ Дьиз кэргэн күнүнэн баҕа санааҥ...

Күндү бар дьоммут! Чурапчы улуунун бааһа – туруу үлэһит, дойдутугар бэриниилээх дьон-сэргэтэ уонна дьиз кэргэттэрэ. Ыал туруктаах, дьоллоох буоларыгар өй-бутун-санаабытын, күүспүтүн-уохпутун бары бииргэ түмэн үлэлиэбигиң-хамсыабыҥ, айыабыҥ-тутуобун.

Барытыгар чөл туругу, чэгиэн доруобуйаны, үлэ-тигэр-үөрэххитигэр үрдүк ситиһиилэри, хас биридии күнтэн дьоллонон, айа-тута сылдьаргытыгар баҕарабын.

Бырайыак чэрчитинэн ытыллар «Дьарыктаах дьонун ыал» куонкурус кыттылаахтарын бу сигэнэн кириэн көрүн. Кыайылаахтарынан буоллулар

Үйэ ангаара сыл быр-бааччы олорбут Ытык ыаллар

Тиэргэн. Аан дойдутаабы Дьиз кэргэн күнүнэн 50 сыл бииргэ олорбут Болугур нэһилиэгин ытык-мааны ыалларын билиһиннэрэбит.

Марфа ПЕТРОВА

Бу орто туруу-бараан дойдуга биһиги чугас дьонноохпутунан күүстээхпит. Дьиз кэргэн - киһи тапталга уһуйулар биһигэ, халын хаххата, суон дурдата. Дьиз кэргэннээх киһи олоҕо, үтүө үгэстэрэ салһанар, бигэ тирэхтээх буолар. Ону Болугур нэһилиэгин ытык-мааны ыаллара туоһулулар.

Владимир уонна Зинаида Хастаевтар

Дьиз кэргэнэ 1974 сыллаахха тэриллэбит.

Зинаида Софроновна 1951 сыллаахха Хадаар нэһилиэгин Уорба учаастагар сэрии бэтэрээнэ Софрон Софронович уонна Клавдия Григорьевна Осиповтарга бастакы оҕонун күн сиригэр кэрбүт. 1968 сыллаахха Кэпэрэтиип техникумугар атыһыт кууруһун бүтэрэн, Одьулуунга атыһытынан үлэлээн саҕалаабыт. Эдэркээн кыыс 17 эрэ саастаах буолан, аҕата оҕотун өйөөн, плембьединениега оҕус көрө сылдьан, маҕаһынга үлэли кирибит. Онтон 1971 сыллаахха Зинаида дьүүгэлэрин сайыһан, Мындаҕаайыга үлэли барсыбыт. Бастаан, маҕаһынга үлэли кириэр, онтон интэринээт-оскуолаҕа асчытынан үлэлиир. Манны 1973 сыллаахха саҕа үлэли кэлбит Владимир кытта көрсөллөр. Оччолорго эдэр уол аармыйаттан кэлээт, эрдэ суоппарга бииргэ үөрэммит табаарыһын кытта Мындаҕаайы оскуолатыгар үлэли кирибит эбит. Владимир Афанасьевич Өлүөхүмэттэн төрүттээх, урукку Иркутскай уобалас Бодайбо оройуонугар төрөөбүт, оҕо сааһа онно ааспыт. Мындаҕаайыга гитаралыыр, ыллыыр, тустуунан дьарыктанар, волейболлуур биир чаһылхай ыччат кэлэн, ыһахтарга тустуу, мас тардыһы күрэхтэригэр көхтөөхтүк кыттан миэстэлэһэр эбит. Кини сопхуоска өр кэмнэ суоппардаабыт. Түүннэри-күнүстэри ыраах айаҥа сылдьан, кураан дьылларга Бүлүү эгээртэн от таһан, массына перегоннаан, таас чох, комбикорм, убаҕас уматык таһытыгар үлэлээбит. 1990 сыл түмүгүнэн, улууска, сопхуоска икки төгүл чөмпүүөн-

нээбит, Тыа хаһаайыстыбатын уонна Автотранспорт тэрилтэтин туйгуна, Үлэ бэтэрээнэ буолар. Кэргэнэ Зинаида: «Эдэр киһи атынҥа аралдьыйбакка, арыгы диэни испэккэ, дьиз кэргэннээх эппиитинэстээхтик сыһыаннаһан сырласпыттын махтана саныыбын. Оччолорго суолбут да дьаабы буоллаҕа. Билигин оҕолору үөрдэн, сиэннэри кытта саахыматтырын сөбүлүүр, - диэн санаан ылар.

Зинаида Софроновна эмиэ Үлэ бэтэрээнэ, олохун 24 сылын аты-эргин эйгэтигэр анаабыт, үтүө суобастаах үлэтин үгүс наҕараадалара туоһулулар. Онтон Мындаҕаайыга дьиз кэргэн исписэлиһинэн үлэлээн баран биэнсийэҕэ тахсыбыт. Бочуоттаах сынныаланҥа олордор, 5 сыл урбаанньыттаабыт.

«Уһуннук олорбут курдук санаммакка, кырдьар саас биһигиттэн ыраах, бэйэбитин эдэр курдук санана сылдьыбыппыт, кыайарбытын кыайбат буолбутуттан биридэ сааһырбыппытын билибит. Биһиги кэммитигэр ыччаттар бары үлэни өрө тутан кэллэхпит, оҕоҕо олоху да диэн суоҕа. Оҕон 1,5 ыйа буолла да, үлэҕэ тахсы буолар этэ», - диилэр Хастаевтар.

Кинилэр дьонго-сэргэҕэ махталлара улахан:

-Үчүгэй табаарыстардаах буолан, суботунньугунан маспыт киллэрсэн, дьизбитин тутуһан, бэйэбит уйаланан, Мындаҕаайыны иккис дойдунгостон олодохпут.

Ытык ыал түөрт кыыстаахтар, элбэх сиэн эһэлэрин, эбэлэрин тэлгэһиттэн араһпаттар. Тыа сиригэр киһи сүөһү интээн, оҕуруот үүннэрэн, сир астаан олохтор. Ыһыллы-тобуллуу, уларыһы-тэлэрийи кэмнэгэр сүөһүлээх буолан, оҕолоро үөрэнэллэригэр аһынан-үөлүнэн хаачыйан туораабыттар.

«Кыргыттарбытын кыра эрдэхтэриттэн үлэҕэ сыһыан иппиппит. Ол иһин туохтан да толлубаттар, барытын тутта кыайаллар, сүөһү да көрүөхтэрин, мас да мастыахтарын, от да оттуохтарын сөп», - диэн ыал ийэтэ бэлиэтиир.

Зинаида Софроновна хойука диэри кэнсиэрдэргэ, бэстибээллэргэ көхтөөхтүк кыттан, «Сыана бэтэрээнэ» бочуоттаах ааты ылбыт. Төһө да ыарыттыдар, билигин да дьыалата суох олохтор.

«Ийэм бииргэ төрөөбүт ик-

киэлэр. Сэрии ыар кэмнэригэр төрөппүттэрэ эрдэ өлөн, 12 уонна 6 саастаах оҕолор тулааһа хаалбыттар. Кинилэртэн тэнийбит хаан-уруу аймахтарбын, ол эбэтэр бииргэ төрөөбүттэrim, ийэм балтын оҕолорун дьиз кэргэттэрин муньан, 100-тэн тахса буолан көрсүбүппүт. Икки бииргэ төрөөбүттэртэн элбэх кэнчээри ыччат үөскэбиттэнтэн үөрэн, сөбөн барбытара», - диэн Зинаида Хастаева билиһиннэрдэ.

Кини аҕата эрдэ өлөн, үс бииргэ төрөөбүттэрэ, уолаттар тутуу этэрээтигэр үлэлээн саҕалыылларыгар, эдьийдэригэр кэлэн сайылаан, такайылан, көмөлөһөн бараллар эбит. Ону тэнгэ Владимир Афанасьевич бииргэ төрөөбүттэрин оҕолоро үөрэхтээх дьон, ыал буолалларыгар көмөлөспүттэр.

Ити курдук, Хастаевтар бэйэ-бэйэлэрин өйөһөн, убаастаһан, күн бүгүн сиэннэр тапталларыгар угуттанан олохтор.

«Оҕо иитиитигэр тулалыыр эйгэтэ холобур буолар» диэн мээһэҕэ эппэттэр. Кэргэни ийэтэ олус үчүгэй майгынаах, истэннээн бэрдэ этэ. Оҕолорбут хойуукка диэри кэтэр этэрбэстэрин, бэргэлэлэрин тигэн, бэлэмнээн бараахтаабыт. Кэргэммэр убаастабылым хотумуттан эмиэ кэлэр.

Аҕам маҕаһынга үлэлиирбин, 50-наах куулу-саахары кетөөрбүн көрөн: «Кыыс оҕо дордубуйата кэбирэх, харыстан, кыайабын эрэ диэн ыараханы кетөөмүз», - диір.

Кыра сылдьан сайылыкка элбэх дьукаах ыалы кытары олохбуппут. Онно киһи эрэ ытыкты, кизн тутта кэпсийүтүөкэннээх ыаллара бааллар, бэйэ-бэйэлэригэр истинник сыһыаннаһалара, көмөлөсүһэллэрэ, кыһырсар да диэни билбэттэрэ. Холобур, Татина уонна Уоһук диэн биир кырдыаҕас ыал баара. Оҕонньордоох эмээхсин үлэлэриттэн ситтиһэн иһэр буолаллара. Оннук дьону киһи холобур онгостор, итинник эйэлээхтик олохуотаахпын диэн үтүктэр буоллабыт дии», - диэн далбар хотун эдэр ыалларга тус холобурун тиэрдэр.

Дмитрий уонна Наталья Ноевтар

Дьиз кэргэнэ 1974 сыллаахха Мындаҕаайыга Болугурдааһы олохтоох сэбиэккэ тэриллэбит. Эдэр дьон Одьулууннааһы ОПТУ-га үөрэнэ сылдьан билсэн-көрсөн, сүрэхтэринэн сөбүлэһэн, харахтарынан хайаһан, таптал истин эйиитигэр ылларбыттар. Дмитрий Михайлович 1948 сыллаахха Одьулуунга, Наталья Ивановна 1954 сыллаахха Чурапчыга төрөөбүттэр. Дмитрий тырахтарыс, Наталья оҕуруотчут идэтин баһылаан, Мындаҕаайыга, оччолорго «Ленин» колхуоска үлэҕэ анаабыттар. Дмитрий тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр өр сылларга бэринилээхтик үлэлээн, Арасыйыа тыа хаһаайыстыбатын туйгуна буолар. Кини тырахтарыстыы сылдьан элбэх күөх үүнээйини үүннэрэн, Саха сиригэр бириэмийэтин лауреатынан наҕараадалаабыт. Кэнники хонну биригэдьиirinэн, онтон ОДьКХ Мындаҕаайыга аһы салаатыгар начаалынньыгынан 65 сааһыгар диэри үтүө суобастаахтык үлэлээн, бочуоттаах сынныаланҥа тахсыбыт. Наталья санитарийга, балыһаҕа асчытынан, онтон танас сууһааччынан үлэлээбит. Иккиэн үлэ бэтэрээннэрэ буолаллар. Ыарыттыгар буолан, сүөһүлэрин былырыын эспиттэр, сайынны кэмнэ сибииньэ, индюк курдук түргэнник ситэр кыыллары иитэллэрин ордороллор.

Ноевтар үс оҕону төрөтөн, бэйэлэрин холобурдарыгар иитэн-үөрэтэн, үлэһит дьон онортообуттар. Билигин уон сиэн эйэбэс эбэтэ, эһэтэ буолаллар.

- Саха ыалын сиэринэн дьиз уот тэринэн, үлэни өрө туттут ыал буолабыт. Аҕабытын көрбөт да этибит - утуяа сыттаһытына, үлэтигэр туран барбыт буолар уонна кизһэ утуяа сыттаһытына, биридэ дьизтигэр кэлэрэ. Мин үлэбиттэн кэлэн, сүөһү-ас, оҕуруот, дьиз уот бүппэт үлэтин толорорум. Манны барытыгар оҕолорбут күүс-көмө буолаллара. Улахан уоллаах кыыспыт оҕо сылдьан, сайынны лааһырдарга үлэлээн, кыра эрдэхтэриттэн үлэ ыстаастаахтар. Онон үлэли үөрэммит буолан, оҕолорбут үрдүк үөрэхтэнэн, үлэһит дьон буолан, бэйэлэрэ туспа ыаллар. Улахан кыыс Астанаҕа, кыра кыыс Санкт Петербург куоракка, уол Дьокуускайга, улахан сиэммит Чехияга олохтор. Сайын аайы сайылы дойдуларыгар кэлэлэр. Биһиги дьонун дааталары дьизбитигэр бэлиэтиирбитин сөбүлүүбүт. Быйыл бииргэ оло-

буппут 50 сылын мааны сиэннэрибитин кытта бэлиэтэтибит, - диір Наталья Ивановна.

Ньир-бааччы олохтор ытык ыал эдэр дьонго баҕа санааларын тиэрдэллэр: «Кылаабынайа, доруобайдык, эйэлээхтик олохторун уонна биһиги курдук 50 сылгытыгар тийиин».

Семен уонна Валентина Кузьминнар

Дьоллоох Дьокуускай куоракка устудьуоннуу сылдьан, билсэн, сөбүлэһэн, 1973 сыллаахха ыал буолбуттар. Ол эрэри эр-ойох буолуу докумуонун 1974 с. туттуттар.

«Дьокуускайга наһаа үчүгэй, өйгө-санааҕа хаалар Уруу быраһыныннаах буолбута. Доҕотторбут, устудьуоннар бэйэлэрэ харчы бырахсан, биһиги сыбаайабытын тэрийбиттэрэ», - диэн Семен Васильевич уонна Валентина Егоровна ахтан-санаан аастылар.

Эдэр ыал Семен Васильевич дойдутугар Мындаҕаайыга кэлэн, дьиз туттан олохсуйбуттар. Валентина Егоровна Чурапчыга төрөөбүт, манны оҕо сааһа, эдэр сааһа ааспыт. Кэнники билбиттэрэ - иккиэн Хатылыттан силистээх эбиттэр.

«Уһуннук бииргэ тапсан олохуу кистэлэнэ өйдөһүүгэ уонна бэйэ-бэйэҕэ харыстабыллаах сыһыанга сытар дии саныыбыт. Биһиги олоххо көрүүбүтүн, майгыбыт, интэриэспит урут-уруккуттан майгыннаһар», - диилэр ытык ыал.

Иллээх - эйэлээх Кузьминнар үс уол, биир кыыс оҕолохтор, сиэннэрдээхтэр. Аҕа баһылык олохтоох ОДьКХ-га операторунан, ыал ийэтэ «Ымыы» уһууаанҥа баспытаатал көмөлөһөөччүтүнэн үлэлээн биэнсийэҕэ тахсыбыттар. Үлэ бэтэрээннэрэ буолаллар.

Күн тэнгэ сырдык киһи

Үбүлүөйдээх биир дойдулаахпыт. Бу ыам ыйын 18 күнүгэр Хоту Көһөрүллүү кыттыылааба, улуус Бочуоттаах олохтооҕо Анастасия Петровна Филиппова 95 сааһын туолар. Кинини кытары кэпсэтиибитин сырдатабыт.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Кэрэспэдьиэн киһи сылдыарын тухары, туох эмэ сонуну суруйан, тугу көрбүтүн-истибитин дьонго, туһалаах буолаарай дьин, иһитиннэрэр аналлаах.

Кыайы 79 сылын бэлиэтээн, дьэ, арыый да уоскуйан, холкутуйан олодохпуна, арай Альбина Иннокентьевна Поисееваттан: “Сэмэн, өссө төгүл бырааһынньыгынан! Быраатым тэнгэ саныыр киһибиттэн биир көрдүһүлээхпин. Бу ыам ыйын 18 күнүгэр Хоту Көһөрүллүү кыттыылааба, улуус Бочуоттаах олохтооҕо Анастасия Петровна Филиппова 95 сааһын туолар. Сүрдээх үчүгэй санаалаах, мындыр өйдөөх убаастанар киһи. Кинини кытары кэпсэтэн, тылын-өһүн истэн, дьонго-сэргэҕэ тиэрдэрин буоллар”, - дьин илдьит кэллэ.

Эдйиим кэриэтэ истинник саныыр киһим илдьитин быһа gymмакка, биэрбит төлөпүн нүөмэрдэригэр эрийэ сатаатым да, кыайан тийбэтим. Ол иһин “Куоҕалы” ТОС салайааччытыгар Федора Седалищевага төлөпүннээн туоһуластым. Самсоновна өр-өтөр gymмата: “15 чыыһылаага эбиттэн киһэ 2 чааска Анастасия Петровна бэлэм буолар. Чэ, кытаат!” - дьитэ. Болдоспут күммэр бардым, ити күн ардах түһэн, таҕаһым ньылбы сыттыан тийдим. Сэрэнэн киэн тэлгэһэ олбуорун аанын аргый астым.

Бу Филипповтарга мин сааспар үктэммитэх ыалым, көрсүбэтэх билсибэтэх дьонум. Киирдэ киирээт, уруккуттан билсэр дьон кэриэтэ дорооболоһон, соммун, бэргэһэбин устан көхөҕө ыйаан, gymнаҕас олох ыскамайакаа олорунан, дьэ, ир-хоро кэпсэтэн-ипсэтэн бардыбыт. Номоҕон көрүгнээх, холку майгылаах, эйгэс мичээрдээх, сэргэх көрүгнээх бу алаһа дьэ хотуна Анастасия Петровна намыһын саҕата, наһыллык туттара-хаптара, судургу тыла-өһө ис-киирбэх буолан биэрдэ - дьиннээх тыа сирич чииһинэй, көнө, үлэһит киһитэ.

Кини 95 сыл анараа өтүгэр, Чурапчы нэһилиэгиттэн үс биэрэстэлээх хоту Түөйэ үрээбэр Үөннээх дьин алааска төрөөбүтэ-үөскээбитэ. Аҕата Петр Николаевич Монастырев, оттон ийэтэ Елена Павловна Местникова кырачаан Настя өссө үс сааһын туола илигинэ, күн сириттэн күрэнээхтээбит. Онтон ыла, ийэ таптала дьини билбэккэ, алтыс кылааска дьэри аҕатын кытары атахтаһа сытан борбуйун көтөхпүтэ. Монастыреваттары даҕаны сут-кураан, аас-туор олох, сэрии сыллара тумнан ааспатаҕа. Эдйигээн улуһугар хоту көһөрүллэн, Мэҥкэрэ дьин сиргэ ыппыттар. Онно аҕалара Петр Николаевич

ыарахан үлэттэн доруо-буйата улаханник айгыраан, үлэлир үөрүйэбин сүтэрдэ дьин, 1944 сыллаахха дойдуларыгар төттөрү ыппыттар. Ити кэмгэ Амма оройуонугар учууталлы сылдыар эдйийдэригэр кэлэн олохсуйаллар. Онно 1965 сылга дьэри Анастасия Петровна эдэр сааһа ааспыта.

Сэттис кылааһы 1945 - Кыайы сылыгар түмүктээн, Соморсун нэһилиэгэр олордубуна, Михаил Петрович Филиппов дьин Чурапчы оройуонун Хайахсыт нэһилиэгин уолун хомсомуол сэкирэтээринэн анаан үлэҕэ ыппыттар. Ити кэмгэ онно Чурапчыттан элбэх ыччат тийибитэ. Дьэ, онно, 35 саастаах кыыһы эмиз сааһыра барбыт уол кэргэн ылан, Дирингэ түөрт отделениены хабар Эрилик Эристин аатынан сохуоска хомсомуол сэкирэтээринэн анабыттар, төрөөбүт Чурапчылары 1965 сыллаахха булаллар. Анастасия Петровна, Дирингэ балыһатыгар дезинфектор идэлээх буолан арыт идэтинэн, арыт сиэстэрэнэн сэттэ сыл устата учаастактаагы балыһага үрдүкү сиэстэрэнэн үлэлээн биэнсийэҕэ тахсыбыта. Оччолорго Семен Максимович Ананьев үлэлиирэ.

Аны бочуоттаах сынньаланга тахсан баран, “тыаҕа олоһор киһи хайаан даҕаны ынахтаах буолара сатанар” дьин санааттан, ол аҕыйах сыллаахыта аҕатын экирэтэ сылдыбыт, ынах да дьини көрбөтөх, билбэтэх киһи бэйэтигэр кытаанах сыалы-соругу туруорунан, эрдэттэн былааннанан, бу кэлин 80 сааһын ааһыар дьэри сүөһү көрөн, дьонун ииппитэ-аһаппыта. Билигин бэйэтэ кыра кыыһын көрүүтүгэр олоһор. Үс оҕолоһон, биир уолу иитэ ылан, икки кыыс, икки уол оҕолоһон, барыларын атахтарыгар туруортаан, билигин бука бары талан ылбыт идэлэринэн үлэли-хамсыы сылдыаллар.

“Саамай үөрэрим дьин - бу 95 сааспар үктэнээри олоһон, өйбүн-санаабын сүтэрэ илик буолан, дьону кытары алтыһабын, үчүгэйдик кэпсэтэбин, үлээннээхтэрбин, дьүөгэ-

лэрбин кытары төлөпүнүнэн билсирэ олоһорбун. Бэйэбэр үлэлибин, толкуйдуур дьобурбун сүтэримээри, төлөпүөмүн кытары дуобаттыбын, ырыаһыта суох эрэри, сөбүлээбит ырыаларбын нойосуус үөрэтэн, дьэбэр ыллыбын. Кырыйдаахха, саҕарар дикция кытары кырдыар буолар эбит. Ол иһин ону тутта сылдыары, улаханник доргуччу ыллыбын”, - дьин Анастасия Петровна ис-иһиттэн сүрдээх үчүгэйдик мичээрдээн кэбиһэ-кэбиһэ, күлэ-үөрэ сэһэргир.

●●● Дьон эйигин “бийыл аҕыс ырыаны үөрэттэ” дьин кэпсиир.

●●● Ол чаччы! Ааптардарыгар адьас кыһаммаппын, араас үчүгэй билсэр дьонум ырыа бөҕөнү ытталлар. Ону сөбүлээбит ырыабын талан ылан, өйтөн ааҕа үөрэнэбин. Аны барыта аныгы ырыалар, өссө ааттарын даҕаны чопчу билэттээбэппин. Холубур, “Мин бүгүн ыллыахпын баҕардым”, “Үрдүбүнэн кубалар көтөллөр”, “Оҕоһон киэн туттун”. Тойбохойдор сайынны отторун үлэтин туһунан, “Кыраһабайдык кырдыааха”, “Ыллыыр кэмгэр ыгыр, миигин” ити Афанасий Дмитриевич Аммосов ыллыыр ырыатын, “Махтаннаахха, бу дойдуга олоһорго”, “Үчүгэйгэ, сүрэх таптыыр кэрэтигэр тардыһааха”, чэ, ити курдук ырыалар тылларынан наһаа сөбүлээн, барытын нойосуус үөрэттим уонна ыллаатым. Ону барытын, дьэ адьас хайдах да буоллун, үөрэ-көтө истэ олоһун дьин дьүөгэлэрбэр ытталыбын.

●●● - Билсэр хас дьүөгэлээх-хиний?

●●● - Элбэхтэр. Кэбээйигэ, Намга, Ньурбага, куоракка да бааллар. Бары, аны туран, эдэрдэр, бэйэм саастыыларым өлөн-сүтэн бүттүлэр. Аҕыйах дьүөгэбинэн бассааптаһабын.

●●● - Анастасия Петровна, эрдэрдэргэ анаан уһун үйэлэниигэ биэс сүрүн сүбэбин ааттыан буолаарай?

●●● Мин санаабар, уһун үйэлэниигэ, бастатан туран, дьэ кэргэнин үчүгэй олохтоох буо-

луон наада. Туох даҕаны этиһиитэ-охсуһута суох, бэйэ-бэйэни хаарыйсыбакка, көгүл олох буолуохтаах. Бэйэм эмиз көгүлү таптыыр киһи быһыытынан этэбин. Дьэ кэргэттэргэр, чугас дьонго улахан кыһалҕа кыһарыйан, улахан охсууну ылбаттара наада, аныгылыы эттэххэ, стресс. Ону таһынан, өрүү ыраас өйдөөх-санаалаах, олоххо көхтөөх буолуу наһаа улахан суолталаах. Мэлдьи куһаҕаны энтин ырытар олох сатамат, “куһаҕан куһаҕаны, үчүгэй үчүгэй тардар” дьини тутуһа сатаан. Эрдэ эппитим курдук, олоххо-дьаһахха актыыбынай буолуохха - барытын ылынан, үлэлээн-хамсаан, туох эрэ туһалаагы оһорон. Оннук дьон орто-тугар сылдыар киһи, бу остуол, орон икки ардыгар сылдыар киһитээбэр ордук буоллаҕа. Онно-манна кыттан, баран-кэлэн иһиэххэ наада. Саамай кылаабынайа, бэйэн күүстээх санаалаах, бэйэҥин таптыыр, кимтэн даҕаны тутулуга суох, барар сиргэр баран, кэлэр сиргэр кэлэн, кимтэн да тутуллубакка, көгүллүк сылдыа сатаан. Бэйэм ити курдук өйдөбүллээхпин.

Урут да, билигин да үчүгэй уонна куһаҕан аргыстаһа сылдыаллар дииллэрини, ону барытын ыарыҕаппакка, өйдүү сатаан, үчүгэйи эрэ баҕарыахха наада. Оттон бу үйэ - оҕолорун, ыччаттарын, сиэттэрин олохторо. Биллэн турар, үчүгэйи эрэ баҕарабын. Өйдөбүллэrim барыта итинник көгүллэр, аҕа ииппит оҕото буолан эбитэ дуу, харса суох буоларга иитилибитим. Иннэ гынан кыра эрдэхпиттэн бэйэбин көрүнэ, бэйэм иннин быһаарына үөрэммитим кэлин наһаа туһалыыр эбит.

●●● Оннук буоллабына, олус сөптөөх сүбэлэр

●●● Бэйэм, дьингинэн ыллаахха, олох кыра сааспыттан, баҕар ас-таҕас тийбэттэнтэн да буолуо, уопсайынан, сүрдээх ыарыһах этим. Сүүрбэччэбэр, киһи барыта хаптарда да, өлөр ыарыһыгар - сэллигинэн ыалдыбытым. Эдэр сааспыттан, ис-испиттэн тардыһан туран учуутал буолар улахан баҕалаах этим. Дьингэр, үөрэхпэр куһаҕана суох этим. 1945 сыллаахха сэттис кылааһы бүтэрэн баран, бу Чурапчытаагы педучилищега учуутал үөрэбэр кирибитим, иккис кууруну бүтэрээри сылдыан, сэллигинэн ыалдыар дьин, үөрэхпиттэн устан кэбиспиттэрэ. Ону өссө райздрава кириэн үгсүһэн, биир сыл кэрингэ устата үөрэммитим ээ. Онтон ол дьыл сааһыгар тийэн баран, ыарыы барахсан ханна ытыһай, бэргээн, букатыннаахтык үөрэхпиттэн уураппытара. Санаторийга эмтэнэн, 36 сааспар биридэ учуоттан таһаарбыттар. “Ыалдыабын, куһаҕаммын” дьин маннай утаа, олох санаам түһэр этэ. Онуоха куоракка Харсаарыскай дьин

сэллиги эмиир наһаа үчүгэй быраас баара. Кини олох тоһуучча оҕонньоро эрэри, уу сахалыы саҕарар, билэр этэ. Кинини көрсөн, эпэрээссийэ-лииллэригэр көрдөспүтүм. Ол быраас онно улаханник бэркиһэн, анаан-минээн олордон эрэ, кытаанахтык сүбэлээбитэ: “Эдэр киһигин, хаһан даҕаны үйэбэр эпэрээссийэҕэ баҕарыма, эпэрээссийэ дьин эмп кыайбатаһын, күүс өттүнэн, тыһын эрэ уһатаары буолар. Ыалдыабын дьин санаарҕаабакка, үчүгэйдик аһаа, быраастар этиилэрин толоро сырыт, эмтэн”, - дьэбитэ. Оннук күүскэ эмтэнэ сылдыан, куоракка тийэ бэстибээлгэ үгкүүлээн кыттыбыттааһым. Бэйэн өйүң-санааң күүһэ, эрэлин улаханник көмөлөһөр.

●●● Сорох дьон тоҕо түргэнник түөһэйэллэрэ буолуо дин саныыгың?

●●● Мин бэйэм кэтээн көрдөхпүнэ, түөһэйэр дьон үксүн наар өрө тутуллубут, мэлдьи сэгээрлибит дьон буолаллар. Тоҕо дьэтэххэ, кинилэр наар ытыс үрдүгэр сылдыбыт буолан, кырдыан, сааһыран баран, мэлдьи өрө туттара, өрүү бэйэлэрин иннин эр көрдөрө сылдыаары гыналлар. Туох барыта - кыыл-сүөл буоллун, киһи буоллун, мөлтөөтүң да туора аһааллар. Өскөтүн эн үлэлээн уурайан олордун да, урукку курдук сүүр-көтө сылдыарың курдук буолбатах. Кэпсэтэр эйгэн быдан кыарыыр - ону барытын бэйэн уларыта сатыгың. Ону өйдөххэ наада. Ону баарынан ылынан, аахайбат буолан үйэбит уһуур.

●●● Бириэмэбин атааран, тутуһан эмэ дьарыктаһабын дуо, холубур, иһинэн?

●●● Үйэбэр олох истэммитэ-тэх киһибин. Дьэ, ол 1944 сыллаахха, учуутал балта буолан күннээн, туһунан таҕастанан, туһунан оронноһон - онтон ыла киһилии киһи буолбутум (күлэр). Аҕам ол үс оҕолоох тулааһа хаалар. Ийэм барахсан олох эдэригэр өлбүт, онтон ыла аҕам кэргэн ылбатах. Аны кыра кыыһын хоонньоһон сытар, онтубут сэттэ сааһыгар мунурдааҕа ыалдыан өлөн хаалбыта. Ол балтым өлбүтүн да кэнниттэн аҕам миигинниин хоонньоһон сытыарбатаҕа, атахха сытар этим. Онон оҕо эрдэхпиттэн судургу совустук иитилибитим. Аҕам барахсан уңуобун бэйэм тутан, ытык иэспин толорбут курдук сананабын.

Кэпсэтиибит бүтүүтүн саҕана, ардахпыт тохтообута. Барытын мэлдэһэн кэбиспиттии, күөх халлаан урсунугар абына-табына быллыттар унаарыһа устубуттара, сандаархай күн чэмэличчи тыкпыта. Анастасия Петровна аан айаҕар дьэри атааран баран: “Чэ, кытаат!” дьэбит кылгас гынан баран үтө баҕа санаата элбэди этэргэ дылылара.

Лукиннар дьийэ кэргэн анал номинацияҕа тигистилэр

Ситиһии. Улууспут биир спортивной дьийэ кэргэнэ өссө биир ситиһиилэннэ.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Бу күннэргэ Владивосток куоракка "Россия – страна возможностей" бэрэсидьин платформатын иитинэн "Это у нас семейное" куонкурус уокуруктааҕы финалга тахсыы иһин түһүмэҕэ түмүктэннэ. Манна Уһук Илинги уокурук араас эригийинэн-риттэн 4853 дьийэ кэргэн о.э. 28477 киһиттэн сайаапка кирибиттэн 360 хамаанда кэлэн кытыннылар. Саха сириттэн, барыта холбоон, алта хамаанда тийэн күрэхтэстэ.

Финалга тахсыы иһин күрэхтэһии үөрүүлээх аһыллыыта Ыам ыйын 11 күнүгэр Нуучча арыытыгар ыытылынна. Үөрүүлээх чааска Бэрэсидьин академиятын ректора, "Россия – страна возможностей" АНО генеральной дириэктэрэ Алексей Комиссаров, кини солбуйааччыта Оксана Ачкасова уонна Владивосток куорат баһылыга Константин Шестаков күрэхтэһээччилэри эбэрдэлээтилэр.

Куонкурус бастакы күнүгэр анал былаһааккаларынан айар-тутар, ыспартыбынай уонна өйү тургутар соруудахтар-

даах тэрээһиннэр буоллулар. Манна дьүүлүүр сүбэ, сүрүннээн, хамаандалар үөрүйэхтэрин, билиилэрин буолбакка, бэйэ икки ардыгар төһө өйдөһөллөрүн, сыһыаннарын кэтээн көрдө. Бу эңгэр ытыллар куонкурустартан уратыта диэн – экспердэр бэйэлэринэн хамаандаларга көмөлөһөн, сүбэ-ама биэрэн, психологтары кытары бииргэ онгорбут методической нымаларыгар үөрэттилэр.

Күрэхтэһээччилэр араас хабааннаах лиэксийэлэргэ, маастар-кылаастарга, аһаҕас дискуссияларга, экскурсияларга,

ыспартыбынай оонньууларга о.д.а аралдытар тэрээһиннэргэ кыттан, билиилэрин-көрүүлэрин ханаттылар. Үөһэ этиллибитин курдук, барыта холбоон, 360 киһи кытынна. Саамай кыра кыттааччы 5 саастаах, оттон саамай аҕам саастаах кыттааччы 89-һа – үс көлүөнэ дьийэ кэргэн.

Финалга тахсыы иһин 18 дьийэ кэргэн илин-кэлин түһүстүлэр. Манна Хабаровскай, Забайкалье, Приморье кыраайдарыттан, Бурятия өрөспүүбүлүкэтигэр, Амур, Сахалин уобаластарыттан, Камчаткаттан, Чукотскай

автономнай уокуруктан, Маҕадаан уобалаһыттан, Еврейскай автономнай уобалаһыттан, Саха сириттэн кытыннылар.

Биһиги үөрүүбүтүгэр, Саха сирин билиһиннэрэ, Чурапчыбыт улуһуттан элбэх улуустаабы, өрөспүүбүлүкэтээҕи, Бүтүн Арасыйытатааҕы күрэхтэр кыайыылаахтара, призердара, ыспартыбынай дьийэ кэргэн Василий уонна Надежда Лукиннар оҕолорунаан Лилияналыын, Арчынныын, Айгыналыын уонна эһэлэрэ Иван Попов тийэн, сөптөөх утарсыыны онорон, "Саамай түмсүүлээх дьийэ кэргэн" анал номинацияҕа тигистилэр.

Финалга Саха сирин чизин Мииринэй куораттан көмүскүөхтэрэ.

"Олус интэриэһинэй куонкурус буолан түмүктэннэ. Манна биһиги бэйэбит дьийэ кэргэммит төрүт үгэстэрин билиһиннэрдик, маастар-кылаастары ыттыбыт. Өссө биир улахан устуоруйа кэрчигэ – биһиги дьийэ кэргэн өйбүтүгэр-санаабытыгар букатыннаахтыы хатанна. Биһиги манньк улахан куонкуруска кытта кэлэрбитигэр, биһиэхэ ыалдыбыт бар дьоммутугар, салалтабытыгар өйбүлүлэрин иһин диригиник

махтанабыт", - диэн Лукиннар дьийэ кэргэн аҕа баһылыга Василий Васильевич санаатын үлэһиннэ.

Ыам ыйын 12 күнүгэр, тэрээһин үөрүүлээх сабыллыытыгар, бырааһынныыктааҕы кэнсиэр кэмигэр кыайыылаахтар ааттарын иһитиннэрдилэр.

Санатан эттэххэ, манньк хабааннаах куонкурустар бары, федеральной уокуруктарга буола тураллар. Ол курдук, Санкт-Петербурга, Красноярскайга, Екатеринбургта уонна Ростов-на-Дону куораттарга эмиз үрдүк таһымнаахтык ыытылыннылар. Финалга дистанционной түһүмэхтэр түмүктэринэн саамай элбэх бааллаах дьийэ кэргэн тахсар быраабы ылар. Оттон Бүтүн Арасыйытатааҕы "Это у нас семейное" куонкурус түмүгэ бэс ыйын 5-8 күннэригэр ытыллара былааннанар. Мунутуур кыайыылаахтар ааттарын Дьийэ кэргэн, таптал уонна бэриниилээх буолуу күнүгэр истиэхпит: манна 30 дьийэ кэргэн олоһор дьийэлэрин тупсаралларыгар анаан, 5 мөл.суумалаах сэртипикээттэри тутуохтара, оттон 300 финалист дьийэ кэргэнинэн улахан айан сэртипикээттэрин бэлэх тутуохтара.

Кэпсиэхпин баҕарабын. Саргылана Петрова: «Валяниеҕа интэриэһи биир түгэн үөскэппитэ...»

Наталья СИБИРЯКОВА

Киһи ханнык да эйгэҕэ бэйэтин идэтин булунан үлэлихамсыы сырыттар, иллэнг кэмигэр ол эйгэтигэр букатын атын хайысхалаах дьыаланан дьарыктаныан сөп. Холобур, экэнэмиис үлэтин таһынан киһи сөбөр, кэрэхсир хартыналарын уруһуйдуон, инженер хомоҕой хоһоон айан таһаарыан син.

Улуустааҕы пенсионнай управлениеҕа 20-тэн тахса сылын таһаарыылаахтык үлэли сылдьар исписэлиис Саргылана Петрова манньк холобур биир чабылхай туоһута буолар. Кини бу кэнники сылларга дьон-сэргэ ортотугар биһирэбили ылбыт валяние ньыматын баһылаан, иллэнг кэмигэр араас онгоһуктары, таҕаһы-сабы сатабыллаахтык онорон таһаарар ураты дьарыктаах.

●●● Саргылана Ивановна, үтүө күнүнэн! Эн бу интэриэһинэй дьарыкка хаһаангыттан ылсыбыккыны?

●●● Үтүө күнүнэн! Мин, дьингэр, кэрэ эйгэтигэр, айар-тутар хайысхаттан ыраах үлэлээхпин. Тимирязевтааҕы академияны, онтон салгыы үлэбинэн Челябинскай юридическай техникумун бүтөрбүтүм, биир тэрилтэҕэ идэбэр бэри-

ниилээхтик үлэли сылдьар киһи буолабын. Валяниеҕа интэриэһи биир түгэн үөскэппитэ. 2018 сыллаахха кыһын Дьокуускайга устудьуоннуу сылдьан билсипит биир дьүүгэбин көрсүбүтүм, кини киһи харабар тутта бырабыллар ураты, тупсабай бэргэһэни кэтэ сылдьар этэ. Ону сэргии көрөн, тутта туоһулаһан билбитим – кыһым валяние ньыматынан бэйэтэ онгостубут эбит. Инньэ гынан ол дьүүгэбэр тыл көтөҕөн, 2019 сыллаахха дойдубар Одьулуунга бииргэ дьарыктанар дьонунаан кэлэн, маастар-кылаас ыыппытара, бэргэһэ онгорбуппут. Дьэ, онтон кынаттанан, үтүлүктэн, бэргэһэттэн саҕалаан, боруобалаан барбытым.

●●● Бу ньыманан аңаардас былаат, үтүлүк курдук дьоһус кэтэр таҕаһы эрэ буолбакка, ойуу-оһуор таһааран улахан, халыг таҕаһы онгороллор дуо?

●●● Биллэн турар, онгороллор. Биһиги манна Чурапчыга бу валяние интэриэһиргээн дьарыктанар кэрэ аңаардар түмсүүлээхпит, ордук хамсык кэмигэр түмсэ түһэн, биир санаанан олус үчүгэйдик таңас арааһын онгорорго ылсыбыппыт. Төһөнөн элбэхтик араас маастар кылаастарга сылдьабын, үөрэнэбин да, соччонон үгүһү билэбин-көрөбүн, саңаны киллэрэбин, валяние араас ньымаларын баһылыгын. Оттон биир интэриэстээх дьон түмсүүтэ өссө ордук үчүгэй түмүктэри биэрэр дии саныыбын. Бу кыргыттарбын кытта хамсык саҕана биризмэбитин олус туһалаахтык атаарбыппыт, араас онгоһуктары, биирдии бэйэбитигэр тупсабай көстүүлээх, ойуулаах сибиитэрэлэри онгорутообуппут.

●●● Валяниеҕа тугун ордук биһирээтин?

●●● Биһиги туттар матырыйалбыт 100 % дьингээх түүттэн буолан онгоһуллубут таңастарбыт тыыннара чэпчэки, киһи этигэр-сиинигэр олус сымнаһас, кыһын тымныыга сылааһы тутар, сайын итигэ тиритинэрбэт олус үчүгэй хаачыстыба-

лаахтар. Ону таһынан иистэнэн таңас онгорон таһаарар курдук буолбатах, ол эбэтэр тигизтээх таңаһын быһыытын-таһаатын барытын ааҕан-суоттаан, бэйэн көрүнгэр барсар гына кырыһан тигэбин, оттон бу валяниеҕа онгорор таңаскын быспакка, кырыһбакка, илигинэн тутан-хабан, бигээн онгоруон. Ол иһин мин олус сөбүлээтим.

●●● Билигин туох онгоһуктарга үлэлэһэ сылдьабыны?

●●● Билигин кэмгэ мин валяние ньыматынан атах таңаһын онгорууга ылыстым. Эдэр ыччакка анаан эрэһиннэ уллуннаах, аныгылыы тупсабай көстүүлээх муодунай бачыыгкаттан саҕалаан, этэрбэскэ, саастаах дьонго иһирдэ-таһырдыа кэтэргэ, анһынан кэбиһэргэ табыгастаах ичигэс атах таңаһын онгоруоха сөп. Ыйааһыннара чэпчэки эрэри, Сахабыт сирин тыйыс тымныытын тулуйар сылаас буолаллар уонна сыанатыгар да таһаардахха, тыс этэрбэстээбэр быдан удамыр. Холобур, билигин элбэх оҕолоох боростуой тыа ыала оҕолорун барытын этэрбэһинэн хааччылар кыахтара суох, дьийэ кэргэн бүддьүөтүгэр охсуулаах буолуон сөп. Онно дьэ, бу валяние ньыматынан онгоһуллубут атах таңаһа саамай сөптөөх буолууһу дии санаатым. Мин үлэли

сылдьар буоламмын, үксүн бэйэм оҕолорбор, чугас дьоммор анаан онгоруон. Үгүс бириэмэни, сыраны эрэйэр дьарык.

●●● Мин санаабар, билигин үйэҕэ киһи барыта талбыт дьарыгар, сөбүлээбит маастар кылааһыгар үөрэнэр кыахтаах, ол эрэри ол ылбыт билиитин өлөххө киллэрэр киһи аһыйах. Саргылана Ивановна, эн манна туох санаалааххыны?

●●● Хас биирдии киһиэхэ сөбүлүүр, киниэхэ барсар дьарыга кэмигэр кэлэр дии саныыбын. Мин даҕаны валяниенан дуу, тугунан эрэ дьарыктаммыт киһи диэн көрдүү сылдьыбатабым, холобур. Ол эрэри мин интэриэһиргээтим, сэргээтим да, боруобалаан тэйэр, түмүгүн көрөр, тиһэбэр тиэрдэр идэлээхпин уруккуттан. Баҕар, ол иһин үтүө түмүктэр көстөллөрө буолуо.

●●● Бэйэҥ дьарыккын сырдаппыккар, онгоһуктаргың көрдөрбүккэр махтал! Инникитин даҕаны кэрэни айа-тута сылдьарга баҕарабын!

Сонуну
сигилии
кодунан
киирэн аабын

Человек и закон

К 7 годам колонии приговорен член организованной группы за покушение на сбыт наркотиков

Прокурором Чурапчинского района поддержано государственное обвинение по уголовному делу в отношении 23-летнего мужчины. Он осужден по ч. 3 ст. 30 – ч. 5 ст. 228.1 УК РФ (покушение на незаконный сбыт наркотических средств, с использованием сети «Интернет», совершенный организованной группой, в особо крупном размере).

В суде установлено, что в ноябре 2023 года подсудимый вступил в организованную группу, осуществляющую незаконный сбыт наркотических средств через интернет-магазины, в которой он осуществлял функции по перевозке наркотиков между субъектами Российской Федерации.

В январе 2024 года подсудимый, имея в аренде транспортное средство, вез из г. Москвы в Магаданскую область наркотическое средство а-Пирролидиновалерофенон – производное N-метилэфедрона общей массой более 2 кг. в багажном отсеке, для последующей передачи другим членам организованной группы и осуществления сбыта.

Однако, подсудимый не смог довести до конца свой умысел по сбыту незаконных веществ, поскольку на 141 км ФАД «Колыма» Чурапчинского района подсудимый был задержан правоохранительными органами, а наркотическое вещество изъято из незаконного оборота.

По результатам рассмотрения уголовного дела суд с учетом мнения государственного обвинителя приговорил мужчину к 7 годам лишения свободы с отбыванием наказания в исправительной колонии строгого режима.

Приговор не вступил в законную силу и может быть обжалован сторонами.

Мужчина осужден к 10 годам лишения свободы за преступление против жизни и здоровья

Прокурор Чурапчинского района поддержал государственное обвинение по уголовному делу в отношении ранее судимого 35-летнего уроженца Усть-Алданского района. Он осужден по ч.4 ст.111 УК РФ (умышленное причинение тяжкого вреда здоровью, повлекшее по неосторожности смерть потерпевшего).

В суде установлено, что в январе 2024 года, подсудимый, находясь в состоянии алкогольного опьянения в жилом помещении, временно предоставленном работодателем, в ходе возникшей ссоры, нанес коллеге кочергой, табуретом, шваброй, руками и ногами множественные удары по различным частям тела, в том числе по голове.

В результате потерпевшему нанесены тяжкие телесные повреждения, в том числе закрытая черепно-мозговая травма, сопровождавшаяся подболовочными кровоизлияниями, вызвавшей отек с по-

следующим сдавливанием вещества головного мозга, от которого последний скончался на месте происшествия.

Суд с учетом мнения государственного обвинителя приговорил подсудимого к 10 годам лишения свободы с отбыванием наказания в исправительной колонии строгого режима.

Направлен в суд уголовное дело о незаконной реализации алкоголя

Прокурор Чурапчинского района утвердил обвинительный акт по уголовному делу в отношении 67-летнего местного жителя. Он обвиняется по ст.171.4 УК РФ (незаконная розничная продажа алкогольной и спиртосодержащей пищевой продукции, если это деяние совершено неоднократно).

Установлено, что мужчина, будучи ранее привлеченным к административной ответственности за незаконную розничную продажу алкоголя, находясь в своем частном доме по месту жительства, вновь реализовал алкоголь, установив цену за 1 бутылку водки, объемом 0,5 литра, 1000 рублей.

После утверждения обвинительного акта уголовное дело направлено в суд для рассмотрения по существу.

Мужчине грозит уголовное наказание в виде штрафа в размере до восьмидесяти тысяч рублей, либо исправительные работы на срок до одного года.

Вынесен приговор по уголовному делу об убийстве

Прокурор Чурапчинского района поддержал государственное обвинение по уголовному делу в отношении местного жителя. Он осужден по ч. 1 ст. 105 УК РФ (убийство).

В суде установлено, что в декабре 2023 года подсудимый, находясь в состоянии алкогольного опьянения у себя дома, в результате возникшей с потерпевшим ссоры, совершил его убийство, нанеся ему кухонным ножом не менее одного удара в область грудной клетки слева, не менее одного удара в область правого плеча и не менее двух ударов в область правого предплечья.

В результате полученных телесных повреждений потерпевший скончался на месте преступления в короткий промежуток времени.

По результатам рассмотрения уголовного дела суд с учетом мнения государственного обвинителя приговорил мужчину к 8 годам лишения свободы с отбыванием наказания в исправительной колонии строгого режима.

Приговор не вступил в законную силу и может быть обжалован сторонами.

Прокуратура
Чурапчинского района.

БИЛЛЕРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Наследный Совет депутатов муниципального образования «Ожунский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ № 64

с.Дябыла 18 сессия
от 30 апреля 2024 г.

О внесении изменений в устав муниципального образования «Ожунский наслег»

Руководствуясь п.1 ч.10 ст.35 Федерального закона от 06.10.2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», в целях приведения положений устава муниципального образования в соответствие Федеральным законом от 01.05.2019 № 87-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», с Федеральным законом от 02.11.2023 № 517-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», наследный Совет депутатов МО «Ожунский наслег» решил:

1.Внести следующие изменения в устав муниципального образования:

1.1. В части 1 статьи 3 устава, муниципального образования. «Официальное наименование муниципального образования – муниципальное образование «Ожунский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия), изложить в следующей редакции:

«Официальное наименование муниципального образования – сельское поселение «Ожунский наслег» муниципального района Чурапчинский улус (район) Республики Саха (Якутия).

1.2. В части 2 статьи 3 устава муниципального образования

«Сокращенное наименование муниципального образования – МО «Ожунский наслег» Чурапчинского улуса (района) РС(Я), изложить в следующей редакции:

«Сокращенное наименование сельского поселения – СП «Ожунский наслег» МР «Чурапчинский улус (район) РС(Я)».

1.3. Статью 45 устава муниципального образования «Порядок официального обнародования муниципальных правовых актов» изложить в следующей редакции:

«1.Муниципальные правовые акты сельского поселения, подлежащие официальному опубликованию, вступают в силу со дня их официального опубликования, если иной срок вступления их в силу не установлен федеральным законом, законом Республики Саха (Якутия), настоящим уставом либо самими муниципальными правовыми актами сельского поселения.

2. Иные муниципальные правовые акты сельского поселения вступают в силу со дня их подписания, если иной срок вступления их в силу не установлен федеральным законом, законом Республики Саха (Якутия), настоящим уставом либо самими муниципальными правовыми актами сельского поселения.

3. Официальным опубликованием муниципальных правовых актов, в том числе соглашения, заключенного между органами местного самоуправления, считается первая публикация его полного текста в периодическом печатном издании, распространяемом на территории сельского поселения или первое размещение его полного текста в сетевом издании, указанных в части 4 настоящей статьи».

4. Источниками официального опубликования являются:

1) портал Минюста России «Нормативные правовые акты в Российской Федерации» (<http://pravo-minjust.ru>, <http://право-ми-ньюст.рф>, регистрация в качестве сетевого издания: Эл № ФС-72471 от 05.03.2018;

2) Сетевое издание «Сана олох» (<http://sanaoloh.ru>, регистрация в качестве сетевого издания: Эл № ФС-77-795 от 09.11.2020 г.

5. Дополнительными источниками обнародования являются:

1) размещение (вывешивание) его полного текста на специальном стенде официальной информации, размещенном в здании администрации, наследной библиотеки, Дома народного творчества «Сайдыс» в порядке, определенном нормативным правовым актом наслежного Совета депутатов;

2) размещение на официальном сайте сельского поселения в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» по адресу: ojulun.sakha.gov.ru

2.Настоящее решение подлежит официальному опубликованию (обнародованию) и вступает в силу после официального опубликования (обнародования) после его государственной регистрации.

3.После официального опубликования (обнародования) решения после государственной регистрации главе МО в течение 10 дней направить сведения о дате и об источнике официального опубликования (обнародования) муниципального правового акта в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия).

4. Главе МО в соответствии со статьей 3 Федерального закона от 21.07.2005 № 97-ФЗ «О государственной регистрации уставов муниципальных образований» обеспечить в 15-дневный срок направление настоящего решения в регистрирующий орган для государственной регистрации.

Л.В. Ефремова,
председатель наслежного
Совета депутатов,
Л.В. Ефремова, глава МО.

Эбэрдэлиибит

Күндү бырааппыт, убайбыт, тапталлаах таайбыт **Александр Александрович ПЕСТЕРЕВЫ** 70 сааскын туоларгынан, истинник эбэрдэлиибит!

Киил мас курдук кытаанах доруобуйаны, убараабат эрчими, дьолу-соргуну баҕарабыт!

Абыс айыыларын аргыастаһын, сэттэ изэйхситин энгээр-дэстин, Алгыс баһа сыаланнын!

Прасковья Васильева, Александра Ермолаева, Мария Аргунова, Иван Пестерев, кинилэр оҕолоро.

БИЛЛЕРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

В связи с утерей, считать недействительным свидетельство о профессиональном обучении по специальности «Водитель категории А,В», выданный МБОУ «Диринская СОШ «АГРО» имени И.Е. Федосеева-Доосо» в 2012 году на имя Петровой Сайыыны Юрьевны.

Инфографика

